

Warszawa, dnia 24 czerwca 2020 roku

649/2020/PSP/AK

Komisja Europejska
Przedstawicielstwo w Polsce
Centrum Jasna
ul. Jasna 14/16a
00-041 Warszawa

Dot. skargi nr: CHAP(2020)617

Pismo Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka w sprawie uzupełnienia skargi do Komisji Europejskiej, skarga nr CHAP(2020)617

I. Wstęp

Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej także: HFPC, Fundacja) mając na uwadze wejście w życie z dniem 24 czerwca 2020 roku ustawy z dnia 19 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19¹ (dalej: Ustawa), która w art. 39 zmienia ustawę z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego² (dalej: k.p.k., Kodeks postępowania karnego) w taki sposób, że zmieniane przepisy bezpośrednio naruszają Dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 roku w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności³ (dalej: Dyrektywa o dostępie do adwokata), pragnie przedstawić uzupełnienie skargi do Komisji Europejskiej, skarga nr CHAP(2020)617.

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1086.

² Tekst jedn.: Dz. U. z 2020 r. poz. 30 ze zm.

³ Dz. U. UE. L. z 2013 r. Nr 294, str. 1).

II. Uzupelnienie punktu 2.1 skargi

W art. 39 pkt 5 Ustawy dokonano zmiany art. 250 k.p.k. poprzez dodanie do tego artykułu m.in. następujących paragrafów:

„§ 3b Można odstąpić od przymusowego doprowadzenia do sądu podejrzanego, jeżeli zostanie zapewniony udział podejrzanego w posiedzeniu, w szczególności złożenie przez niego wyjaśnień, przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających przeprowadzenie tego posiedzenia na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

§ 3c W wypadku określonym w § 3b w posiedzeniu bierze udział w miejscu przebywania podejrzanego referendarz sądowy lub asystent sędziego zatrudniony w sądzie, w którego okręgu przebywa podejrzany lub funkcjonariusz Służby Więziennej, jeżeli podejrzany przebywa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym.

§ 3d obrońca bierze udział w posiedzeniu przeprowadzonym w sposób określony w § 3b w miejscu przebywania oskarżonego, chyba że obrońca stawi się w tym celu w sądzie lub sąd zobowiąże go do udziału w posiedzeniu w budynku sądu z uwagi na konieczność uchylecia ryzyka nierozstrzygnięcia wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania przed upływem dopuszczalnego czasu zatrzymania oskarżonego.

§ 3e W wypadku, gdy obrońca bierze udział w posiedzeniu przebywając w innym miejscu niż oskarżony, sąd na wniosek oskarżonego lub obrońcy może zarządzić przerwę na czas oznaczony i zezwolić na telefoniczny kontakt obrońcy z oskarżonym, chyba że uwzględnienie wniosku może zakłócić prawidłowy przebieg posiedzenia lub stwarza ryzyko nierozstrzygnięcia wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania przed upływem dopuszczalnego czasu zatrzymania oskarżonego.”.

Ponadto, w art. 39 pkt 8 Ustawy dokonano zmiany art. 374 k.p.k. poprzez dodanie m.in. następujących paragrafów:

„§ 3 Przewodniczący, na wniosek prokuratora, wyraża zgodę na jego udział w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających udział w rozprawie na odległość z

jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, jeżeli nie stoją temu na przeszkodzie względy techniczne.

§ 4 Przewodniczący może zwolnić z obowiązku stawiennictwa na rozprawie oskarżonego, oskarżyciela posiłkowego albo oskarżyciela prywatnego, którzy są pozbawieni wolności, jeżeli zostanie zapewniony udział tych stron w rozprawie przy użyciu urządzeń technicznych, umożliwiających udział w rozprawie na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

§ 5 W wypadku określonym w § 4 w rozprawie bierze udział w miejscu przebywania strony referendarz sądowy lub asystent sędziego, zatrudniony w sądzie, w którego okręgu strona przebywa.

§ 6 obrońca bierze udział w rozprawie przeprowadzanej w sposób określony w § 4 w miejscu przebywania oskarżonego, chyba że stawi się w tym celu w sądzie.

§ 7 W wypadku gdy obrońca bierze udział w rozprawie przebywając w innym miejscu niż oskarżony, sąd na wniosek oskarżonego lub obrońcy może zarządzić przerwę na czas oznaczony, w celu kontynuacji rozprawy w tym samym dniu, aby umożliwić telefoniczny kontakt obrońcy z oskarżonym, chyba że złożenie wniosku w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy.”.

III. Uzupelnienie punktu 2.3 skargi

Zdaniem HFPC powyższe przepisy są sprzeczne z art. 3 ust. 2 lit. a, art. 4, art. 8 ust. 2 i art. 12 ust. 1 Dyrektywy o dostępie do adwokata.

1. Brak dostępu do adwokata przed przesłuchaniem

W pierwszej kolejności należy wskazać, że art. 250 § 3e k.p.k. oraz art. 374 § 7 k.p.k. nie gwarantują w żaden sposób podejrzanym lub oskarżonym pozbawionym wolności bezpośredniego kontaktu z adwokatem w sytuacji, w której posiedzenie w sprawie tymczasowego aresztowania lub rozprawa są przeprowadzane przy użyciu urządzeń technicznych umożliwiających udział w posiedzeniu lub rozprawie na odległość z

jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku, tzw. rozprawa zdalna, a podejrzany lub oskarżony pozbawiony wolności przebywa w innym miejscu niż ich obrońca. Kontakt taki może być zapewniony na wniosek podejrzanego lub oskarżonego bądź obrońcy, lecz wyłącznie przez telefon. Wniosek taki może zostać odrzucony przez sąd, jeżeli uwzględnienie wniosku:

1. może zakłócić prawidłowy przebieg posiedzenia lub stworzyć ryzyko nierozstrzygnięcia wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania przed upływem dopuszczalnego czasu zatrzymania oskarżonego (art. 250 § 3e k.p.k.);
2. w sposób oczywisty nie służy realizacji prawa do obrony, a w szczególności zmierza do zakłócenia lub nieuzasadnionego przedłużenia rozprawy (art. 374 § 7 k.p.k.).

Należy podkreślić, że ww. przesłanki są zbyt ogólne i pozostawiają sądowi, szczególnie w kontekście oceny przesłanki „realizacji prawa do obrony”, zbyt dużą swobodę oceny. Jednocześnie zdaniem HFPC, decyzja sądu w zakresie umożliwienia kontaktu ma charakter dyskrecjonalny. Warto również podkreślić, że zgodnie z art. 250 § 3d k.p.k. sąd może zobowiązać obrońcę do udziału w posiedzeniu w budynku sądu z uwagi na konieczność uchylecia ryzyka nierozstrzygnięcia wniosku w przedmiocie zastosowania tymczasowego aresztowania przed upływem dopuszczalnego czasu zatrzymania oskarżonego. Oznacza to, że to sąd może podjąć dyskrecjonalną decyzję o tym, w którym miejscu będzie przebywał obrońca, a także dyskrecjonalną decyzję dotyczącą ograniczenia kontaktu tymczasowo aresztowanego z adwokatem. Zatem sąd nie jest zobligowany do wzięcia pod uwagę zdania oskarżonego.

Tym samym, jeżeli obrońca nie przebywa w miejscu przebywania podejrzanego lub oskarżonego, nie mają oni możliwości nawiązania bezpośredniego kontaktu w każdym momencie, w szczególności przed przesłuchaniem, co stoi w sprzeczności z art. 3 ust. 2 lit. a Dyrektywy o dostępie do adwokata.

2. Brak bezwzględnej poufności kontaktu z klientem

Należy wskazać, że wprowadzone przepisy w żaden sposób nie gwarantują poufności kontaktu podejrzanego lub oskarżonego z obrońcą. W przypadku tymczasowego aresztowania, jeżeli posiedzenie będzie przeprowadzane w trybie zdalnym, zgodnie z art. 250 3c k.p.k. w posiedzeniu w miejscu przebywania podejrzanego bierze udział referendarz sądowy lub asystent sędziego lub funkcjonariusz Służby Więziennej, jeżeli podejrzany przebywa w zakładzie karnym lub areszcie śledczym. Zgodnie z art. 374 § 5 k.p.k. w rozprawie w miejscu

przebywania oskarżonego udział bierze referendarz sądowy lub asystent sędziego. Tym samym, jeżeli miałyby dojść do sytuacji, w której miałyby zostać nawiązany kontakt telefoniczny, o którym mowa w art. 250 §3e k.p.k. lub art. 374 § 7 k.p.k., obrońcy z podejrzanym lub oskarżonym pozbawionym wolności, nie ma jakichkolwiek gwarancji dotyczących zachowania poufności oraz tego, czy osoby takie jak: referendarz sądowy, asystent zatrudniony w sądzie lub funkcjonariuszy Służby Więziennej opuszczą pomieszczenie w przypadku nawiązania kontaktu. Jednocześnie wspomniane przepisy nie zapewniają gwarancji dotyczących bezpieczeństwa samego połączenia telefonicznego. Tym samym powyższe przepisy stoją w sprzeczności z art. 4 Dyrektywy o dostępie do adwokata.

3. Brak kontroli sądowej oraz środka naprawczego w przypadku niezapewnienia prawa do adwokata

Dyrektywa o dostępie do adwokata w art. 8 ust. 2 przewiduje, że czasowe odstępstwa od jej stosowania mogą zostać podjęte jedynie w trybie indywidualnym przez organ sądowy lub przez inny właściwy organ sądowy, pod warunkiem, że decyzja ta może podlegać kontroli sądowej. Nie można uznać, że ograniczenie kontaktu podejrzanego lub oskarżonego z obrońcą w trybie art. 250 § 3e k.p.k. oraz art. 374 § 7 k.p.k. będzie zgodne z art. 8 Dyrektywy o dostępie do adwokata, ponieważ decyzja sądu o nieudzieleniu takiego kontaktu nie będzie w żaden sposób podlegać kontroli sądowej. Jednocześnie wprowadzone zmiany Ustawą do Kodeksu postępowania karnego nie przewidują żadnego środka naprawczego w rozumieniu art. 12 Dyrektywy o dostępie do adwokata, w przypadku ograniczenia kontaktu z obrońcą.

IV. Inne uwagi

HFPC pragnie jednocześnie wskazać, że chociaż zmiana Kodeksu postępowania karnego została wprowadzona ustawą związaną ze stanem epidemii, nie ma ona charakteru czasowego, lecz została wprowadzona na stałe. Żaden przepis Ustawy nie ogranicza czasowego stosowania wspomnianych przepisów i nie przewiduje ich wygaśnięcia w razie uchylecia ogłoszonego na terenie Polski stanu zagrożenia epidemicznego lub stanu epidemii. Wątpliwym jednocześnie wydaje się wprowadzanie tego typu zmian pod pretekstem walki ze skutkami epidemii koronawirusa SARS-CoV-2 w Polsce. HFPC pragnie podkreślić, że dostrzega wyzwania przed którymi stanął wymiar sprawiedliwości w związku z trwającym stanem zagrożenia, jednakże w żadnym wypadku nie może on uzasadniać pozbawienia praw osób, wobec których

prowadzone jest postępowanie karne.

V. Uzupelnienie punktu 5 skargi

Opinie prawne do Ustawy:

- a) Opinia HFPC z dnia 14 czerwca 2020 roku do ustawy z dnia 4 czerwca 2020 roku o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki nr 142), pismo znak: 2020/MPL-17, dostęp: <http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2020/06/druk-senacki-nr-142-uwagi-HFPC.pdf>
- b) Opinia Komisji Legislacyjnej przy Naczelnej Radzie Adwokackiej z dnia 2 czerwca 2020 roku dotycząca projektowanego art. 34 pkt 4 ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 oraz o zmianie niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 382), dostęp: https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatinicjatywypliki/8310/4/142_nra.pdf
- c) Opinia Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 12 czerwca 2020 roku w sprawie ustawy o dopłatach do oprocentowania kredytów bankowych udzielanych na zapewnienie płynności finansowej przedsiębiorcom dotkniętym skutkami COVID-19 (druk senacki Nr 142), pismo znak: V.7100.5.2020.PM/ŁK, dostęp: <https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/Opinia%20RPO%20ws.%20Tarczy%20Antykryzysowej%204.0%20dla%20Marsza%20Senatu%2012.06.2020.pdf>

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

Helsińska Fundacja Praw Człowieka
PREZES ZARZĄDU
Danuta Wrzywara
Danuta Wrzywara